

Helsingfors/Mariehamn 15.4.2014

Nr 5/14

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
17.3.2014, nr 28, 31
och 33/2014.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 17.3.2014 antagna landskapslagar:

1. Landskapslag om tillämpning på Åland av lagen om gränsöverskridande hälso- och sjukvård (nedan landskapslagen),
2. Landskapslag om upphävande av 22 § landskapslagen om hälso- och sjukvård.
3. Landskapslag om ändring av 2 och 12 §§ landskapslagen om grunderna för avgifter till Ålands hälso- och sjukvård.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

Landskapslagen är en s.k. blankettlag, enligt vilken rikets lag om gränsöverskridande hälso- och sjukvård (FFS 1201/2013, nedan rikslagen), med vissa i landskapslagen angivna avvikelser görs tillämplig i landskapet. Rikslagen ska tillämpas inom landskapets behörighet. Ändringar i rikslagen ska gälla från det de träder i kraft i ri-

ket. Samtidigt görs några mindre ändringar i de övriga landskapslagarna vilka föranleds av den nya landskapslagen.

Rikslagen reglerar rätten att använda gränsöverskridande hälso- och sjukvårdstjänster och om ersättningen av kostnaderna för dessa tjänster, om förfarandena i anslutning till gränsöverskridande hälso- och sjukvård och om rätten för en person som är försäkrad i en annan medlemsstat i Europeiska unionen att få hälso- och sjukvårdstjänster i Finland. Genom lagen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/24/EU om tillämpningen av patienträttigheter vid gränsöverskridande hälso- och sjukvård.

Lagstiftningsbehörigheten

I en landskapslag kan för vinnande av enhetlighet och överskådlighet enligt 19 § 3 mom. i självstyrelselagen för Åland intas stadganden av rikslagstiftningsnatur som i sak överensstämmer med motsvarande stadganden i rikslag. Intagande av sådana stadganden i en landskapslag medför inte ändring i fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan riket och landskapet.

Enligt 18 § 12 punkten i självstyrelselagen tillkommer lagstiftningsbehörigheten gällande hälso- och sjukvården landskapet med de undantag som stadgas i lagens 27 § 24, 29 och 30 punkter. Enligt nämnda punkter har lagstiftningsbehörigheten förbehållits riket i fråga om administrativa ingrepp i den personliga friheten, smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, konstbefruktning, rättsmedicinska undersökningar, behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål.

Den offentliga hälso- och sjukvården i landskapet tillhandahålls enligt 2 § i landskapslagen om hälso- och sjukvård (ÅFS 114/2011) av myndigheten Ålands hälso- och sjukvård, som är underställd landskapsregeringen. Landskapsregeringen handhar den allmänna styrningen och övervakningen av Ålands hälso- och sjukvård. Lagstiftningsbehörigheten i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar tillkommer landskapet enligt självstyrelselagens 18 § 1 punkt.

Enligt Ålandsdelegationens bedömning innefattar landskapets behörighet i fråga om hälso- och sjukvården även rätten att på företaget sätt reglera omfattningen av de hälso- och sjukvårdstjänster som i landskapet bosatta personer är berättigade till i en annan EU-stat än Finland och att bevilja erforderligt tillstånd till sådana tjänster samt omfattningen av och begränsningar i fråga om rätten till offentlig sjukvård i landskapet för personer bosatta i annat EU-land. Den omständigheten att förhållandet till utländska makter utgör riksbehö-

riighet inkräktar inte på detta. Även bestämmelserna i landskapslagens 9 § om att Ålands hälso- och sjukvård ska svara för den kommunikation och det informationsutbyte som hänför sig till den gränsöverskridande hälso- och sjukvården i enlighet med 24 § i rikslagen är enligt Ålandsdelegationens uppfattning förenliga med självstyrelselagens 27 § 4 punkt.

Lagstiftningen i fråga om socialförsäkring, i vilken sjukförsäkringen ingår, hör enligt självstyrelselagens 29 § 1 mom. 3 punkt till rikets behörighet.

Rikslagens 2 kap. reglerar rätten till gränsöverskridande hälso- och sjukvårdstjänster, medan dess 3 kap. reglerar ersättningen av därav föranledda kostnader. Utgångspunkten är personens fria rätt att söka vård i en annan stat som hör till Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller Schweiz (nedan EU-stat) och i efterhand få ersättning för denna vård. Om en person reser till en annan EU-stat i syfte att anlita en hälso- och sjukvårdstjänst där, ska vårdkostnaderna ersättas i form av sjukvårdsersättningar från sjukförsäkringen, under förutsättning att den angivna vården hör till det tjänsteutbud inom hälso- och sjukvården som avses i 7 a § i rikets hälso- och sjukvårdslag och personen inte har fått ett särskilt tillstånd enligt rikslagens 13 §. Rikslagens 13 § reglerar tillstånd till lämplig behandling utanför bosättningsstaten, som beviljas av Folkpensionsanstalten. Därtill gäller att de kostnader som uppkommer för en person under en tillfällig vistelse i en ovan avsedd stat till följd av medicinskt nödvändig vård ska med vissa förbehåll ersättas till beloppet av de faktiska kostnaderna, men högst till det belopp som svarar mot kostnaderna för att ordna motsvarande vård inom den offentliga hälso- och sjukvården i personens hemkommun. Från den ersättning som betalas till personen avdras den klientavgift som personen hade betalat för motsvarande vård inom den offentliga hälso- och sjukvården i Finland. I en sådan situation ersätter staten vårdkostnaderna. Om en person som är försäkrad i en annan EU-stat söker vård inom den offentliga hälso- och sjukvården i Finland, ska kommunerna ordna vård på samma grunder som för en person som bor i Finland utan att diskriminera. I landskapslagen görs av förhållandena på Åland påkallade avvikelser i dessa bestämmelser. Sålunda ankommer det på Ålands hälso- och sjukvård att för Ålands del fatta ett i rikslagens 13 § avsett tillstånd för behandling utanför Åland, varvid det ankommer på Ålands hälso- och sjukvård att ersätta kostnaderna förutsatt att patienten själv erlagt dem. I övrigt erläggs ersättningarna för den gränsöverskridande hälso- och sjukvården även för Ålands del med statens medel till den del den gäller sjukförsäkring. Enligt Ålandsdelegationens bedömning är dessa avvikelser i landskapslagen förenliga med behörighetsfördelningen i självstyrelselagen.

Enligt grundlagens 19 § 1 mom. har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till ound-

gänglig försörjning och omsorg. Grundlagens 19 § 3 mom. ålägger det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, att bl.a. tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds-, och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Lagstiftningsbehörigheten gällande stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 1 punkt. Enligt Ålandsdelegationens uppfattning inkräktar de i landskapslagen intagna avvikelserna från rikslagstiftningen inte på nämnda grundlagsbestämmelser.

Enligt rikslagens 9 § har patienten rätt till ersättning endast för den vård som tillhandahålls i en EU-stat och som ingår i tjänsteutbudet för den finländska hälso- och sjukvården, om personen inte fått särskilt tillstånd för behandling utanför bosättningsstaten. Definitionen av tjänsteutbudet är således av central betydelse för patienten då den reglerar omfattningen av den offentliga hälso- och sjukvården samt grunden för när ersättningar utbetalas enligt sjukförsäkringslagen. Varken rikslagen eller landskapslagen innehåller dock några bestämmelser om tjänsteutbudet. Däremot intogs nya bestämmelser om tjänsteutbudet i den samma dag som rikslagen antagna rikslagen om ändring av hälso- och sjukvårdslagen (FFS 1202/2013). I utlåtande (GrUU 30/2013 rd) över regeringens proposition med förslag till lag om gränsöverskridande hälso- och sjukvård och till vissa lagar som har samband med den anförde grundlagsutskottet vissa anmärkningar mot de föreslagna bestämmelserna om tjänsteutbudet. Grundlagsutskottet betonade att bestämmelserna om tjänsteutbudet är av särskild betydelse med avseende på 19 § 3 mom. i grundlagen. Grundlagen anger inte hur social- och hälsovården ska ordnas, utan den förpliktar bara det allmänna att garantera tillgången. Sättet att ordna tjänster och tillgången till dem påverkar också indirekt andra grundläggande fri- och rättigheter, som jämlikhet, förbudet mot diskriminering och rätten till liv. För att undersökningar och behandlingar samt ersättning enligt sjukförsäkringslagen ska kunna vara bundna till tjänsteutbudet måste utbudet enligt utskottet vara så heltäckande som möjligt redan när bestämmelserna träder i kraft. Dessutom ansåg grundlagsutskottet att kriterierna för beslutsfattandet och beslutens förpliktande karaktär i det organ på vilket det skulle ankomma att följa upp och bedöma tjänsteutbudet inom den finländska hälso- och sjukvården samt besluta vilka hälso- och sjukvårdsåtgärder, undersökningar samt vård- och rehabiliteringsmetoder som hör till tjänsteutbudet var mycket generella om man ser till kraven i grundlagen samtidigt som de ger organet alltför stor prövningsrätt. Med hänvisning till utlåtandet från grundlagsutskottet ändrades den föreslagna 7 a § i hälso- och sjukvårdslagen i enlighet med social- och hälsovårdsutskottets betänkande 23/2013 rd., dels så att den absoluta skyldigheten att tillämpa tjänsteutbudet i den offentliga hälso- och sjukvården och som ersättningskriterium vid sjukvårdsersättningar när lagen träder i kraft ströks, och dels så att också 4 mom. om organets beslutanderätt avlägsnades. Bestämmelserna i den föreslagna 78 a § ändra-

des så att det organ, som fick namnet tjänsteutbudsrådet, ska lämna rekommendationer för vilken vård och behandling som ingår i tjänsteutbudet. Ålandsdelegationen konstaterar att definitionen av tjänsteutbudet i rikslagstiftningen är betydelsefull även för Ålands del till den del den utgör grund för ersättningar enligt sjukförsäkringslagen, som utgör riksbehörighet. Detta gäller även om det i den åländska lagstiftningen intas från rikslagen avvikande bestämmelser om tjänsteutbudet. Även tjänsteutbudsrådets rekommendationer kommer således att vara betydelsefulla också för Ålands del.

Besvärsmåttet i landskapslagens 10 § 1 mom. överensstämmer med 25 § 1 mom. i självstyrelselagen. Landskapslagens 10 § 2 mom. har formulerats med beaktande av 27 § 23 punkten i självstyrelselagen.

Vissa av rikslagen påkallade ändringar görs i landskapslagen om grunderna för avgifter till Ålands hälso- och sjukvård, och en hänvisning till nämnda lag intas i landskapslagens 4 § 3 mom. Med anledning härav konstaterar Ålandsdelegationen att jämlikt 18 § 5 punkten i självstyrelselagen har landskapet behörighet att lagstifta om grunderna för avgifter som uppbärs inom landskapsförvaltningen. Bestämmelserna om avgifter i de nu aktuella landskapslagarna gäller skyldigheten att erlägga offentligrättsliga avgifter och för dessa avgifters del bör bestämmelserna i grundlagens 80 § 1 mom. och självstyrelselagens 21 § 1 mom. följas, som förutsätter att det genom lag utfärdas bestämmelser som berör grunderna för individens rättigheter och skyldigheter. Dessutom förutsätter grundlagens 81 § att grunderna för avgifterna anges i lag. Enligt Ålandsdelegationens uppfattning uppfyller den nu aktuella landskapslagstiftningen de krav som i den ovan beskrivna regleringen ställs på lagstiftningen om avgifter.

I landskapslagen ingår stadganden som berör EU:s regelverk. Med anledning härav konstaterar Ålandsdelegationen att justitieministeriet i det nu aktuella ärendet meddelat att ministeriet inte avser att inkomma med en i överenskommelsen 4.3.2009 mellan Ålandsdelegationen och justitieministeriet avsedd bedömning av landskapslagens förenlighet med EU:s regelverk.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen har med beaktande av självstyrelselagens för Åland stadganden funnit att hinder för ikraftträdande av landskapslagarna inte föreligger. Tillämpningen av landskapslagen om ändring av 2 och 12 §§ landskapslagen om grunderna för avgifter till Ålands hälso- och sjukvård förutsätter att även landskapslagen om tillämpning på Åland av lagen om gränsöverskridande hälso- och sjukvård träder i kraft.

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson, Mäenpää och Pellonpää jämte suppleanten Lindholm.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare